

Edvard Kardelj

častni občan občine Kamnik

seznam predstavitev

Edvard Kardelj – marksistični teoretik, politik in državnik, publicist, narodni heroj

Edvard Kardelj

Edvard Kardelj se je rodil 27.1.1910 v delavski družini v Ljubljani, umrl je 10.2.1979 v Ljubljani.

Mladost, šolanje in začetek političnega dela

Med vojno, leta 1916, je pričel hoditi v osnovno šolo in po njej šolanje nadaljeval na meščanski šoli. Maturiral je 1929 na ljubljanskem učiteljskišču, a učiteljske službe ni nikoli nastopil. Nanj in na njegovo privrženost komunističnemu gibanju so že zelo kmalu odločilno vplivali spopad med delavci in orjuno v Trbovljah, sodelovanje v ilegalnem marksističnem krožku pri Vladu Kozaku in dejavnost v delavskih kulturnih društvih. Leta 1926 je kot 16-letni fant postal član mladinske organizacije jugoslovanskih komunistov SKOJ, 1928 MK Skoja za Ljubljano in Komunistične partije ter 1929 PK Skoja za Slovenijo. Decembra 1929 je bil prvič aretiran zaradi suma, da se ukvarja z revolucionarno dejavnostjo, vendar je bil zaradi pomanjkanja dokazov izpuščen. V začetku 1930 je postal sekretar PK Skoja. Obenem je prevzel del tehničnih nalog za biro CK KPJ, ki se je tedaj zadrževal v Ljubljani. Februarja 1930 so ga zaradi aktivnega delovanja v prepovedani stranki KPJ aretirali in v beograjskem policijskem zaporu hudo mučili. Septembra 1930 je bil pred Državnim sodiščem za zaščito države kot mladoletnik obsojen na dve leti strogega zapora. Po vrnitvi v Ljubljano februarja 1932 je z Borisom Kidričem in krogom vodilnih komunistov obnavljal v prvih letih diktature zdesetkano organizacijo KPJ v Sloveniji, med 1932 in 1934 pa kot član Pokrajinskega komiteja KPJ razvijal in usmerjal komunistično gibanje v Sloveniji.

Odhod v Moskvo in vrnitev nazaj v domovino

Po sklepu CK KPJ je 1934 ilegalno zapustil državo in odpotoval v Moskvo, kjer je ostal do januarja 1937. Šest mesecev je obiskoval Mednarodno leninsko šolo, nato je predaval na Komunistični univerzi narodnih manjšin Zahoda – in občasno na Mednarodni leninski šoli – zgodovino svetovnega delavskega gibanja in delavskega gibanja v Jugoslaviji. Konec januarja 1937 je prek Pariza odpotoval v domovino z nalogo, da s KP KPJ za Slovenijo organizira ustanovni kongres KPS. Tedaj so ga izvolili tudi v CK KPS. Ponovno se je za kratek čas vrnil v Pariz in ob prihodu v domovino vse svoje moči posvetil političnemu delu partije. Kot član ožjega vodstva CK KPJ je sodeloval na vseh partijskih posvetovanjih tistega časa. Prispeval je dragocen delež k rasti partije. Junija 1938 ga je policija spet zaprla za 6 mesecev. Februarja 1940 se je skupaj z ženo Pepco umaknil v ilegalno in živel večinoma v Zagrebu, kjer je deloval kot član političnega sekretariata CK KPJ. Od Titovega prihoda na čelo KPJ je bil med njegovimi najtesnejšimi sodelavci.

Druga svetovna vojna in oblikovanje jugoslovanske državnosti

V začetnem obdobju NOB srečujemo Kardelja nenehoma na poti. Iz Beograda v Zagreb, iz Zagreba v Ljubljano, na osvobojeno ozemlje Užice, Sarajevo, Stolice in spet v Ljubljano in Zagreb. Kjerkoli je bil, je delal za razmah NOB, imel sestanke, konference, s članki pozival k uporu, spodbujal, opozarjal na pomen partijskega oboroženega boja, pripravljaval narodnoosvobodilne odbore, usmerjal slovensko partizansko vojsko... Najbolj znamenit dogodek tistega časa je bila ustanovitev OF (1941), glavni nosilec te ideje pa je bil prav Kardelj v tesnem sodelovanju z Borisom Kidričem. Na 1. zasedanju AVNOJA 1942 je bil izvoljen za podpredsednika njegovega izvršnega odbora, po kapitulaciji Italije je pohitel v Slovenijo in 1. oktobra 1943 je bila uresničena njegova osrednja zamisel: izvedba prvih volitev v okupirani Evropi in prvih demokratičnih volitev v Jugoslaviji sploh (Kočevski zbor). Po Kočevskem zboru je odšel v Jajce, kjer je prišlo do ustanovitvečasne vlade na osvobojenem ozemlju. 29. novembra 1943 je sledilo 2. zasedanje AVNOJA, kjer je bil Kardelj izvoljen za člana njenega predsedstva in hkrati podpredsednika NKOJ. Po zasedanju je neutrudno potoval po Jugoslaviji in utrjeval njegove sklepe. Spomladi 1944 je v Drvarju doživel nemški desant. Skupaj s Titom in tovariši se je uspel rešiti in se preselil na otok Vis, ki je tako postal sedež nove Jugoslavije. Junija je sledil pomemben razgovor Kardelja z Ivanom Šubašićem, ki se je končal jeseni 1944 s sporazumom Kardelj-Šubašić. Novembra je s Šubašićem odpotoval v Moskvo, kjer sta se z J.V. Stalinom in I.V. Molotovom pogovarjala o položaju Jugoslavije v odnosih med SZ in zahodnimi zavezniki. Mesec dni kasneje je v Sofiji vodil pogovore s predstavniki nove Bolgarije o jugoslovansko-bolgarski federaciji. Tudi v zadnjem obdobju vojne se je udeležil nekaterih političnih manifestacij. V 7. marca ustanovljeni enotni vladi DFJ je postal podpredsednik in minister za konstituantno. Tudi v osvobojenem Beogradu je bil nenehno povezan s slovenskim vodstvom NOB in mu pomagal usmerjati narodnoosvobodilno gibanje v zadnjem obdobju vojne.

Graditev nove Jugoslavije po koncu vojne, mirovnik in skrb za dobre mednarodne

Na drugem zasedanju Avnoja 1943
(kliknite slike za povečavo)

S Titom v partizanih
(kliknite slike za povečavo)

odnose

Takoj po koncu vojne se je Kardelj osredotočil na priznavanje in uveljavljanje nove federativne države in njenih pravičnih mej. Hkrati se je posvečal razvijanju vsebine in metod dela KPJ, LF in množičnih organizacij v času obnove in industrializacije ter pri razvoju in utrjevanju ljudske oblasti. Imel je osrednjo vlogo v razvoju jugoslovanskega ustavnega sistema. Njegovo neposredno vključevanje v zakonodajno področje sega od zakonov s področja organizacije ljudske oblasti, upravne ureditve države in položaja in organizacije državne uprave, volilnega in skupščinskega sistema do urejanja odnosov v združenem delu, razširjene reprodukcije, bančnega in kreditnega sistema. Načrtno se je ukvarjal s snovanjem povojne kmetijske politike, s poudarkom na kmetijskem združništvu in podružbljanju kmetijske proizvodnje. Zavzemal se je za razvoj velikih kmetijskih družbenih posestev, povezanih z razvito predelovalno industrijo. Ukvarjal se je s trgov in ekonomsko stimulacijo zaposlenih. Hkrati je proučeval in razvijal zamisel o lokalni samoupravi, vlogi občine, stanovanjskih in pozneje krajevnih skupnosti, o javnih službah oz. družbenih dejavnostih, se ukvarjal z vprašanji gospodarjenja s prostorom, stanovanjsko in komunalno politiko. Oblikoval je zamisel o komunalnem sistemu. Bil je eden pglavitnih razvijalcev zamisli o delavskem samoupravljanju in družbenem upravljanju. Ukvarjal se je s skupščinskim volilnim sistemom, z vlogo zvezne skupščine, predsedstev federacije, republik in pokrajin. Veliko se je ukvarjal z družbeno reprodukcijo, oblikovanjem in delitvijo dobička, z gospodarsko reformo in odnosi v združenem delu. Še posebej je obravnaval položaj družbene lastnine in njena protislovja. Zavzemal se je za takšen razvoj gospodarskega sistema in gospodarskih odnosov, ki naj bi izhajali od delavca v proizvodnem procesu in njegovih interesov, temeljili na povezovanju dela, uporabi in razpolaganju z družbenim kapitalom in delom

V okviru intenzivne dejavnosti na področju mednarodnih odnosov je proučeval problematiko OZN in odnose med socialističnimi državami, vprašanja miroljubnega sožitja, novih ekonomskih in političnih odnosov v svetu, temelječih na enakopravnosti narodov in držav. Kardelj je bil eden od tvorcev zamisli in politike neuvrščenosti, ki je v začetnem obdobju pomenila realno alternativo uveljavljanja in povezovanja za mnoge neblokovsko usmerjene države, pozneje pa je objektivno vodila tudi v določeno zapostavljanje in podcenjevanje tesnejših jugoslovanskih stikov in sodelovanja z evropskimi in drugimi razvitimi državami.

Ko je proučeval položaj in razvoj narodov v socializmu, je sodil, da sama socialistična revolucija še ne razrešuje odnosov med narodi v večnacionalni državi. Opozarjal je da je nacionalna svoboda neločljivo povezana z možnostjo odločanja o ekonomskih in razvojnih vprašanjih, in poudarjal pomen samostojnosti ter odgovornosti posameznih narodov in republik za njihov lastni in skupni razvoj v federaciji.

Velik del njegove dejavnosti je bil povezan s Slovenijo, s položajem in razvojem slovenskega naroda in s slovenstvom nasploh. Obravnaval in osvetljeval je mnoga vprašanja povojnega razvoja Slovenije ter pri tem opozarjal na nevarnost unitarizma in etatizma za mednacionalne odnose. Hkrati je bil pogosto zelo kritičen do pojavov liderstva in do prevelikega poudarjanja pravic in potreb lastnega razvoja v Sloveniji, kar bi sčasoma lahko razcepilo in oslabilo družbena prizadevanja za razvoj socialističnega samoupravljanja. Na podlagi sistematičnega spremljanja razvoja Slovenije je pogosto oblikoval tudi svoje poglede na družbeni razvoj v celotni državi.

Visoki položaji, priznanja in odlikovanja

Leta 1946 je Edvard Kardelj postal podpredsednik vlade FLRJ (do 1953), nato podpredsednik ZIS (do 1963). V prvi (začasni) vladi je bil tudi vršilec dolžnosti ministra za zunanje zadeve, 1948, v času zaostrovanja spora z Informbirojem, je postal zunanji minister (do 1953). Po sprejemu ustave 1963 je bil izvoljen za predsednika zvezne skupščine (do 1967). Bil je sekretar CK ZKJ (1958–66) in tudi član predsedstva ZKJ (1964–79). Hkrati je opravljal številne druge politične in družbene funkcije: bil je generalni sekretar predsedstva zvezne konference SZDL Jugoslavije (1953–60), prvi predsednik Zveze borcev Jugoslavije (1946–51), predsednik skupne komisije vseh zborov zvezne skupščine za ustavna vprašanja (1970–74), član sveta federacije (1963–74). Izvoljen je bil za častnega člana SAZU (1949), za rednega člana SANU (1959), častnega člana MANU (1974); dobil je častni doktorat Univerze v Ljubljani (1969) in na Univerzi D. Bijičića v Mostarju (1978) ter bil izvoljen za rednega profesorja politične ekonomije socializma na Ekonomski fakulteti v Ljubljani (1976). Bil je vodja in član jugoslovanskih delegacij v številnih državah in na mednarodnih konferencah, med drugim na Pariški mirovni konferenci (1946), na zasedanjih OZN, na več konferencah šefov držav in vlad neuvrščenih držav ter na konferenci o evropski varnosti in sodelovanju v Helsinkih (1975). Kardelj je prejel številna jugoslovanska in tuja odlikovanja, med drugim red jugoslovanske velike zvezde, dvakrat red junaka socialističnega dela, red narodnega heroja, red ljudske osvoboditve, red partizanske zvezde I. stopnje, red zaslug za ljudstvo I. stopnje, red bratstva in enotnosti I. stopnje, red za hrabrost in partizansko spomenico. Je dobitnik Prešernove nagrade (1958) in nagrade Avnoja (1968). Med leti 1979 in 1990 je Univerza v Ljubljani nosila njegovo ime, in sicer Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani. Ob svoji šestdesetletnici, **v januarju 1970**, je bil imenovan za **častnega občana vseh slovenskih občin** in tako tudi **Kamnika**.

Na mirovni konferenci v Parizu 1946

S Titom sta bila vseskozi tesna sodelavca
(kliknite slike za povečavo)

Skupaj sta zastopala Jugoslavijo na
4. konferenci neuvrščenih v Alžiriji 1973

Skupaj na potovanjih po Jugoslaviji
(kliknite slike za povečavo)

Večina občin, tudi **kamniška, je sklep o imenovanju sprejela konec leta 1969.**
S Kamnikom sicer nikoli ni bil povezan, je pa večkrat prišel na lov v Kamniško Bistrico.

Ves čas se je ukvarjal s publicistiko

Kardelj, ki je bil poročen s Pepco Maček, je ves čas svojega delovanja pod različnimi psevdonimi (Krištof, Sperans, Tone Brodar, Jože Bevc, Josip Šestak, Ivan Kovač...) objavjal članke in z njimi odgovarjal na žgoče probleme časa. Leta 1932 je bil med ustanovitelji legalne partijske revije Književnost, 1933 založbe Nova knjiga (Ekonomska enota), 1934 tednika Ljudska pravica. Že kot srednješolec je 1928 napisal pedagoški sestavek Delovna šola, 1932 in 1933 je v Književnosti objavil razpravo Nacionalno vprašanje kot znanstveno vprašanje, 1934 pa sestavka Revolucija »demokracije« v Španiji in Ofenziva avstrijskega fašizma, medtem ko je v Ljubljanskem zvonu 1934 objavil 3 obširne razprave o knjigi A. Gosarja Za nov družbeni red. V Mali knjižici je izdal 1934 brošuro Fašizem, isto leto pri Mladinski matici pa zgodovinsko delo za mladino Potovanje skozi čas. 1937 je med drugim sodeloval pri Proleterju, ki ga je tudi urejal, pri Neodvisnosti in Večerniku v Mariboru, pri Izrazu, Književnih zvezkih in Novi Ljudski pravici v Zagrebu ter Sodobnosti v Ljubljani. Med junijem in oktobrom 1938 je napisal večino poglavij zgodovinske razprave Razvoj slovenskega narodnega vprašanja. V Književnih zvezkih je 1940 z obširno razpravo posegel v »spor na književni levici«. V svobodnem Užicu je urejal Borbo in v njej med drugim objavil članek o NOO kot resničnih nosilcih ljudske oblasti. V Kočevskem Rogu 1942 je ostro nastopal proti hudim napakam (vojvodstvo, sektaštvo, nepravilne usmrtnice) in v zvezi s tem objavil več člankov v partizanskem tisku. Po vrnitvi v Drvar 1944 je napisal in objavil obsežen članek Dve poti malih narodov jugovzhodne Evrope in na Visu 1944 objavil svoj najdaljši članek iz NOB, Pot nove Jugoslavije; pod tem naslovom je po vojni objavil svoje članke in govore iz NOB.

Viri:

Enciklopedija Slovenije (5. zvezek), 1990

Janez Vipotnik, Edvard Kardelj, 1981

Edvard Kardelj, Skica za monografiju, 1979

Nenad Bjeloš, Odlikovani Slovenci 1944–1950, Vojnogodovinski zbornik, 2002

http://sl.wikipedia.org/wiki/Edvard_Kardelj

Skupaj tudi na lovu v Kamniški Bistrici